ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

ԴԻՄԱՍՏՈՒԵՐ

Ցանանչ լուսամիտին տակ կը փայփէին կլոր ապակիները ակնոցներուն, որոնց բարակ ոսկի շղթան, անցնելով ականջին ետեւէն, կ'երթար կցուիլ «ռըէնկոթին» լամբակին։

Երբեմն կը գիշերէր ան մեր տունը, և մեզի, մէկ քանի առանձնաշնորհեալ աշակերտներուս, ժամ մը երկու կը դասախօսէր, կամ աւելի գրական ու գեղարուեստական նիւթերու վրայ ասուլիսներ կ'ընէր, ճաշէն յետոյ, մեր գրատան սենեակին մէջ, մեծ սեղանին առջեւ նստած։ Մեր պատանութեան երջանկագոյն պահերն էին անոնք, տեսակ մը ճառագայթ մեր ուսանողի կեանքին մէջ։

Թովմաս Թերզեան պարզ ուսուցիչ մը չէր։ Անոր գլխուն շուրջը, ետեւ նետուած մազերով լայն ճակտին վրայ, մենք միշտ կը տեսնէինք լուսապսակը բանաստեղծի։ Նոր թեւ առած միտքերու համար հիացումի բացառիկ առարկայ մըն է, բանաստեղծ ուսուցիչ մը։

Թերզեան այդ մտերմութեան երեկոները, մեզի կը ծանօթացնէր, իր խանդավառ մտքին բոլոր ճառագայթումը դնելով ըստ-ներուն մէջ, կը ծանօթացնէր մասնաւոր կերպով մեր մատենագիրները, հրաշունչ միտքականութիւնը Նարեկացիին կը պաշտէր, իսկ Շնորհալիին շնորհները աստղերու պէս կը շողշողացնէր, աստղեր որ իր շըրթունքներէն կը թափէին մեր հոգիներուն վրայ, իսկ Եղիշէին գիւրասահ գրաբարին զմայլիլ կ'ուսուցանէր մեզի։ Երբեմն ալ դէպի իր աշակերտութեան որբանը վերադառնալով, կը նկարագրէր Իտալիան, լուսաշող երկիրը իր երգներուն, ու հոն բղխած մեծ միտքերը, տիտանները իտալական գրականութեան։ Տանդէին հետ կ'իջնէինք դժոխքի տանջանքները տեսնելու, անկից կը թեւածէինք դէպի երկնային ընդարձակները առաջնորդութեամբ չքնաղագեղ Պէատրիսին ու աստուածային կատակերգութիւնը սոսկում և հիացում կը սփռէր մեր շուրջը և երբեմն ալ խռովք։

Կը կարդար Նորագոյն քերթողներէն, հաղիւ երեւցած տ'Անունցիոյէն, տող առ տող թարգմանելով, ինչ որ կ'ապշեցնէր մեզ։ Վիքթորիա Աղանուր հայ – իտալացի քերթողին կորովի ոտանաւորները այնքան հոգեզմայլ կ'արտասանէր, մանաւանդ «Ապրիլի Ձայներ» հզօր գրուածքը, որ մեզի կը թուէր հասկնալ զանոնք։ Ի՜նչ գեղեցիկ բան է աւիւնով զեղուն ուսանողներ ըլլալը։

Թերզեան պարզապէս իր աշակերտներուն համար ոգեւորիչ մըն էր, ինչպէս կոչած են Տ'աննունցիոն, որովհետեւ ան ալ իր աշակերտներուն հոգիին մէջ հրդեհած է բոցը բանաստեղծութեան, այն հուրը, որ երբ անգամ մը բոցավառի այլեւս չի մարիր հակառակ կեանքին փոթորիկներուն, հակառակ մրրկավար քամիներուն, և բոլոր աշխարհի եղերագէպ շունչերուն։

Իր դիմաստուերը կը վերակենդանացնէ մեր երիտասարդութիւնը իր հրայրքներով, իր անխոստովանելի երազներով, իր անամօթխած յանդգնութիւններով և իր անսպառ յոյսերով։ Երիտասարդութիւն, տարիքը հոգիին լուսածածան թրթռացումին որ կու գայ անծանօթէն և կ'երթայ կորսուիլ դիպուածական ուղիներուն ծայրը կեանքին։

Թերզեանին վճիտ ձայնը, խոր նայուածքը և այն քերթողական ոգին, որով ան իր շուրջը կը ստեղծէր մթնոլորտ մը, միշտ վեր հասարակութենէն, մեր մտքերուն բողբոջումին գիւթահրաշ վերյիշումներն են. կրկնապատկեր մը պաշտելի, անապատին հրակէզ աւազներուն վրայէն։

Կատարելապէս աշխարհիկ էր ան, հայ ուսուցիչներուն ամենէն կենցաղագէտը, բոլոր արարքներուն մէջ փափկանկատ։ Կը հագուէր մաքուր, բարեվայելուչ, միշտ խնամուած։ Իր արտայայտիչ ժպիտը մասնաւոր հրապոյր կու տար իր տեսակցութեան, ան կը խօսէր ֆրանսերէն, իտալերէն, յունարէն, հայերէնին չափ գիւրութեամբ։

Անգամ մը Մեծ Կղզիի հոյակապ վանքին Մեսրոպոլիտը, հմուտ եկեղեցական մը, մեծ զարմանք յայտնեց լսելով Թերզեանին Հոմերոսի լեզուն այնքան մաքուր առոգանութեամբ խօսիլը. հասկցուցինք իրեն թէ մեր ուսուցիչը հիանալիօրէն թարգմանած էր նաեւ Անակրէոնի տաղերը, կրկին ու կրկին չնորհաւորեց։

Թերզեանի թարգմանութիւններուն մէջ գլուխ գործոց մըն է Թովմաս Մուրի «Դրախտ և Բերի»ի թարգմանութիւնը, թէեւ քիչ մը գրաբարախառն, բայց լեզուի, բառերու ճոխութեան, հաւատարմութեան ոգանչելիք մըն է, թէեւ ինքը միւս լեզուներէն շատ նուազ գիտէր անգլիերէնը։

Իր աշակերտներուն վրայ անբացատրելի ազդեցութիւն մը ունէր Թերզեան, հակառակ բնաւ խժռոտ չըլլալուն, վերջին ծայր կ'ակնածէին իրմէ։ Երբ բանի մը չհաւնէր, և շատ կը պատահէր որ չհաւնէր, ակնոցներուն տակէն կապոյտ աչքերը այնպիսի հեգնող արտայայտութիւն մը կ'առնէին որ արիւնը կը ցամքեցնէր։

Իր քաջալերելը չհեգնելն էր. և կամ այն տեսակ մը պայծառ ցոլքը, որով իր ճակտին կնճիռները կը պարզուէին և գոհունակութեան նմանող շունչը կ'ուրուագծուէր դէմքին վրայ։

Բոլոր ժամանակամիջոցը որ ան ուսուցիչս եղաւ, ոչ մէկ փայփայող բառ արտասանեց, (և այս կ'արիւնէր իմ քիչ մը գոռոզ հոգիս) միշտ աւելին կը սպասէր ինձմէ և ինչ որ զարմանալի է կը հպարտանայի ատով։

Անոր դասերը պարտականութիւններ չէին, այլ հաճելի պահեր որ կ'անցնէինք գրասեղաններուն վրայ. սրտերնիս բարախուն հաւնուելու յոյսով, լաւագոյնը ընելու իրական տենչով։

Պոլսոյ աշխարհիկ հայ տիկինները, որոնք մտաւորականութեան վրայ իրական գաղափար ունէին, ձեռքէ ձեռք կը քաշէին Թերզեանը իրենց երեկոյթներու պահերուն։ Անոր չէնչող միտքը, սուր բայց ոչ խայթող համեղ խօսակցութիւնը, զուարթ ու միշտ կենցաղագէտ վարմունքը, յետոյ խորունկ հմտութիւնը որ կ'արտացոլար վիճաբանութիւններու ժամանակ, մասնաւոր կախարդանք մը կը ստեղծէին իր շուրջը։

Անտգիտ գեղեցկագէտ մըն էր Թերզեան, կ'որոնէր գեղեցիկը ամէն բանի մէջ, տգեղութիւնները չէր ուզեր տեսնել, կը փնտռէր ճաճանչը մթամած ամպերուն ետեւ և գետնի տիղմին ակօսներուն ծոցը լճացած ջուրին մէջ կը գտնէր երկինքին պատառիկը որ հոն կը ցոլար։

Իր օրօրոցին մօտ սպիտակազգեաց մուսան, ինչպէս ըսած է ինք.

«Անմահ հրեշտակ որ մանկական
Օրօրոցիս մօտ հըսկելով
Լոյսի պըսակ հիւսել ճակտիս
Մօրըս տայիր համբոյրներով...»

սրսկած է լոյս, երգ ու ծաղիկ։ Յետոյ այլեւս պատանի, երկնաշունչ բանաստեղծութեան խանդը վառած է անոր հոգիին մէջ, Վենետիկի լոյսի որբան կղզիին ծոցը, քերթողահայրը սպիտակափառ, ոսկեգնար քերթողահայրը սպիտակափառ, ոսկեգնար Սմիշանը։ Ան առաջնորդած է այդ օժտեալ աշակերտը, թրթռուն տաւիղի մը նման, դէպի բնագաւառները, պարզ մահկանացուներու անմատչելի, ուր ակնախտիղ արեւներու հանգոյն, շողարձակ կը թաւալին աստուածային գեղեցկութիւնները արուեստին, հոն՝ ալեհեր նահապետը, անլուր դաշտին, հոն՝ ալեհեր նահապետը, անլուր դաշտին նակութիւններու միջեւ, ներշնչարանը եղած է անպատմելի տենչերով երազուն ուսանողին և զայն մղած գորովագին՝ մարդկային գեղեցկութիւններէն վեր, դէպի սէրը մաքի անմահ ստեղծագործութիւններու։

ԱՆԱՅԻՍ

digitised by A.R.A.R.@